

Araştırma Makalesi

EGEMEN GÜÇ OLARAK DEVLET İÇİNDE ÇOCUĞUN STATÜSÜ

Suzan DENİZ*

Öz: Çocuk figürü, çocuk edebiyatında geleneksel olarak çocuğun arketipik özelliklerine bağlı olarak şekillenmiştir. Romantik edebiyat ile birlikte şekillenen çocuk figürü hem fiziksel hem de psikolojik olarak ailesine veya kendisine bakana muhtaç iken, değişen sosyal ve politik düzenler sonucunda bu figürün de tipik özellikleri değişmiştir. Postmodern edebiyatta karşılaşılan çocuk figürü sözü geçen çocuk tipinin aksine daha öznel ve kişiliğini oluşturmada ve kendisini ifade etmede son derece otonom bir tiptir. Bu tipolojik yaratımın çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerindeki yansımaları da çocuğun neredeyse bir yetişkin kadar kişiselliğinin farkında bir davranış örüntüsüne bürünmesine yol açmış, bir yetişkinin özerkliğini kazanmıştır. Çocuk edebiyatının kimi zaman bir parçası kimi zaman da bir uzantısı sayılan gençlik edebiyatında da yeni gençliğini yaşayan kişi, çocuğa benzer olarak öznelliğini daha açık şekilde ifade ettiği bir sürece girmiştir. Söz konusu öznellik çocuğun veya gencin politik statüsünün de belirlenmesine ve sosyal anlamda daha ön planda olmasına yol açar. Nüfus ve politik yönetimsellik arasındaki ilişkiyi açıklayarak biyopolitika kavramını geliştiren Michel Foucault, yönetimselliğin sağladığı disipline edici kimi araçlar dolayısıyla bireylerin nüfus içindeki statülerinin belirlendiğinden bahseder. Bu bağlamda çocuk birey de nüfusun bir parçası olarak yönetimselliğin etkilerine maruz kalan, onlar tarafından şekillendirilen bir bireydir. Söz konusu olgu son dönem edebiyat eserlerinde de görülmektedir. Bunlar arasında Suzanne Collin'in *Açlık Oyunları*, Lois Lowry'nin *Seçilmiş Kişi* ve Gudrun Pausewang'ın *Son Çocuklar* romanları çocuk ve genç bireylerin yönetimsellik mekanizması içindeki davranış örüntülerinin görülebildiği romanlardır. Bu çalışmanın amacı, seçili edebiyat eserleri üzerinden çocuk ve genç bireyin postmodern

* Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, sdeniz@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5963-5719.

yönetim anlayışındaki devlet düzeninde çocuk ve gencin statüsünün incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Genç, Biyopolitika, Michel Foucault

STATUS OF THE CHILD IN THE STATE AS A SOVEREIGN POWER

Abstract: The child figure has been traditionally shaped by the archetypal features of the child in the children's literature. Having been shaped thus after the Romantic literature, while the child figure depended on his/her family or caretaker both physically and mentally, the typical features of this figure changed as a result of changing social and political orders. The child figure that is encountered in the postmodern literature, unlike the aforementioned child figure, is more subjective and autonomous type in forming his identity and expressing himself. The reflection of this typological formation in works of children's and youth literature has led the child to be almost as aware of his individuality as an adult and adopt an according behavioural pattern and assume the autonomy of an adult. The person experiencing his youth has also been experiencing a similar process in which he expresses his subjectivity in youth literature, which is sometimes considered a part and sometimes an extension of children's literature. This subjectivity also leads to definition of the child or the young person's political status and come to the fore in social terms. Michel Foucault, who develops the notion of biopolitics by expressing the connection between population and political governmentality, says that the status of individuals in the society is determined through certain disciplining tools provided by the governmentality. In this vein, the child, as a part of the population, is an individual who is exposed to the effects of governmentality and is shaped by them. This situation can also be seen in recent works of literature. Among these, Suzanne Collin's *The Hunger Games*, Lois Lowry's *The Giver*, and Gudrun Pausewang's *The Last Children* novels show the child and young individual's behavioural patterns in the governmentality mechanism. The aim of this study is to investigate the status of the child and the young individual in the political order that is under postmodern influences through selected literary works.

Key Words: Child, Young, Biopolitics, Michel Foucault

Extended Abstract: The child figure has been traditionally shaped by the archetypal features of the child in the children's literature. Having been shaped thus after the Romantic literature, while the child figure depended on his/her family or caretaker both physically and mentally, the typical features of this figure changed as a result of changing social and political orders. The child figure that is encountered in the postmodern literature, unlike the aforementioned child figure, is more subjective and autonomous

type in forming his identity and expressing himself. The reflection of this typological formation in works of children's and youth literature has led the child to be almost as aware of his individuality as an adult and adopt an according behavioural pattern and assume the autonomy of an adult. The person experiencing his youth has also been experiencing a similar process in which he expresses his subjectivity in youth literature, which is sometimes considered a part and sometimes an extension of children's literature. This subjectivity also leads to definition of the child or the young person's political status and come to the fore in social terms. Michel Foucault, who develops the notion of biopolitics by expressing the connection between population and political governmentality, says that the status of individuals in the society is determined through certain disciplining tools provided by the governmentality. In this vein, the child, as a part of the population, is an individual who is exposed to the effects of governmentality and is shaped by them. This situation can also be seen in recent works of literature. Among these, Suzanne Collin's *The Hunger Games*, Lois Lowry's *The Giver*, and Gudrun Pausewang's *The Last Children* novels show the child and young individual's behavioural patterns in the governmentality mechanism. The aim of this study is to investigate the status of the child and the young individual in the political order that is under postmodern influences through selected literary works.

Biopolitical approach aims to define how an individual in a specific society receives or is exposed to several tools of discipline and control by the state. The power exercised by the government is usually referred as biopower since its focus is on the wellness of the biological body of the individual. According to Foucault, particularly nation states developed tools of biopower through certain dispositifs such as health and punishment in order to provide the sustainability of the individuals constituting the population. Although the use of population is a necessity for the state to maintain itself, the care provided by the state can be seen as an affirmative situation from the point of view of the individual. Though the recipient of this biopower is usually assumed to be adults since they are the more active members of the society who provide certain services and work force in several industries, children are also subject to the notion of biopower. The education and upbringing of children are provided by the several dispositifs of the state; and this means that children are also part of the biopolitical order as well as being candidates who would constitute the population of the next generation. Therefore, their physical well-being is also a concern of biopolitics.

However, the affirmative approach of biopolitics can also be observed to have transformed sovereign power. Foucault sees sovereign power as the

condition of state in which a more strict disciplinary power is exercised on individuals; therefore, he sees the transformation of biopolitics into a neoliberal state. Several critiques and philosophers reviewed neoliberalism as a dystopic environment in which the free will, and physical and psychological well-being of the individual are controlled to the benefit of the state. Such disciplinary power can also be seen as dystopic.

The selected children's and young adult novels exemplify the dystopic environment that a child has to grow up in. The strict and controlling political order in *The Hunger Games* and *The Giver* shed light on the effects of dispositif of health on children. For instance, the pills which children have to take after a certain age in *The Giver* are an example to the disciplinary power of the state on the psychology on children who are in their early teens; and the absence of any medical care in the 12th district in case of medical emergencies again shows the deliberate exclusion of health services by the state. In Pausewang's *The Last Children*, the protagonist experiences of the lack of health services in case of a nuclear destruction, thereby showing the postapocalyptic dystopia and the failings of the biopolitical state.

In conclusion, the effect of sovereign power, on negative terms, is a kind of power which does not only aim at the adult individuals in the society but also the children and young adults. The state exercises this power through the use of several dispositifs that it utilizes to shape the physical and social status of the individuals. Children's literature has been choosing paths in which its protagonists face the same amount of disciplinary power and effect of dispositifs. The emergence of a more autonomous and individualistic child hero in a dystopic environment can thus be observed through several works of contemporary writers.

Giriş

Postmodern dönem edebiyat eserlerinde bir yansıması görülen çocuk figürünü anlayabilmek için çevresinden ve içinde yaşadığı toplumdaki bağımsız olarak çocuğu değerlendirmek eksik kalır. Bundan dolayı kişiliğini şekillendirmede büyük etkisi olan politik yapının analizi de gereksiz veya fazlasıyla uzatılmış bir analiz değil, aksine gerekli bir analizdir. Seçilen romanlardaki devlet yapılarının biyopolitik, yani birey (Atalay, 2016) ve çalışma özelinde çocuk hayatına verdikleri değer, yeni çocuk figürünün değişen politik paradigmalara uyum sağlaması sonucu değişmiştir. Çocuğun toplum içindeki konumunun halen değer verilen varlık, nesil, aile ve devletin sürekliliğini sağlayacak birey olarak görüldüğü tartışmasızdır; fakat, toplumun belli kesimlerinde çocuğun bu rollerden arındırılıp daha tartışmaya açık bir pozisyona konduğu da görülebilir.

Biyopolitika kelimesini oluşturanlardan ‘biyo’ bir ön ek olarak politik olanın canlı olanla, yani insan hayatı ile etkileşimde olmasına gönderim yaparken, değişen politik yaklaşımlar sonucu kelimedeki biyo kısmı da bağlam değiştirmiştir. “Foucault, [biyopolitikayı] farklı şekilde formüle ederek biyolojinin, artık politik devletin nedeni olmadığını, fakat modern dönemde politik gücün bir nesnesi ve hedefi olarak tanımlar.”¹ Biyopolitik devletin nüfusa etki edebilmesi ve onu nesnesi ve hedefi olarak kullanabilmesi için elindeki gücü kimi zaman ekonomi gibi doğrudan kimi zaman da cinsellik ve ceza politikaları gibi dolaylı olarak kullanması gerekir. Ama her halükârda söz konusu düzende birbirleri arasındaki ilişkiyi yadsımak da koparmak da imkânsız hale gelmiştir. “Politik olanla toplumsal olanı birbirinden ayırabilmek artık imkansızdır. Çünkü Fransız Devrimi’nden bu yana ekonomi denilen (ister belirleyici olsun, isterse olmasın) göstergeyle birbirlerine göbekten bağlanmışlardır.”²

Egemen ve biyopolitik tabanlı devlet modelleri Michel Foucault tarafından ayrımı yapılan olgulardır: egemen ve egemenlik hakkı devletin mutlak yönetselliğini kullandığı düzeni açıklarken Foucault’nun erken dönem biyopolitika araştırmaları bios’a, yani insan hayatını geliştirmeye yönelik çeşitli kurumların kurulmasını sağlamaya ve bunları sürdürmeye çalışılması üzerinedir. Fakat daha önce de tartışıldığı üzere biyopolitik devletin elinde bulundurduğu biyogücü zaman içinde sadece kendisinin çıkarına kullandığı, bünyesinde, kendisini oluşturan bireylere karşı kullandığı bir şekle de bürünebilir.

1. Açlık Oyunları

Suzanne Collins’in romanı *Açlık Oyunları*’nda oyunlar ve Panem halkının yaşam koşulları, devletin egemen gücünü gerçekleştirme açısından okunabilir. Olumlanan, özendirilen ve hatta devlet eli ile teşvik edilen şiddet, kendisinden olmayana karşı bir güç gösterisine dönüşüyor. Romanda Katniss’in anlattığı üzere bazı mıntikalardan gelen haraç çocukların bu oyunlar için özel olarak yetiştirildiğini ve kendilerine de ‘kariyer haraç’ dendiğini öğreniyoruz. Yönetici organ olan Başkent ile politik ve sosyal ilişkilerini iyi tutan bu mıntikalarda, diğerlerinin aksine silah kullanımının yasaklanmadığı anlaşılabilir. Seçilen bu topluluklar yönetimin ayrıca diğer topluluklar üzerinde sergilediği güç gösterisinin aracı oluyorlar. Oyunların bu mıntikalarda diğerlerinin tersine çocuk kurban etme ritüeli olarak görülmemesi ve hatta tersine hasat dönemlerinde seçilen çocuk yerine birçok çocuğun özgür iradeleri ile gönüllü olmaları

¹ Catherine Mills, *Biopolitics*, s.6.

² Jean Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde: Toplumsalın Sonu*, Doğubatı, İstanbul, 2013, s. 22.

sadece bu mıntıkların düşünöldüğünde diğerlerinden farklı bir toplum yapısının olduğunu gösterir.

“XIX. yüzyılın başlarında çocuk edebiyatında ölümün varlığı dinsel ve eğitsel gerekçelerle ortaya çıkar. Gerçekçi anlatımın gereği ölüm artık bu edebiyatın izleklerinden biridir. Dünyada meydana gelen büyük felaketler ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan açlık, sefalet, ölüm gibi izlekler kaçınılmaz olarak çocuk edebiyatının bir parçası olur. Belli bir süre sonra, toplumsal gerçeklikten farklı olarak, ölüm izleği çocuk edebiyatında giderek daha az kullanılır olur. Ancak ölüm 1960 sonrasında bu kez farklı bir işlevle edebiyata geri döner. Toplumsal tabu ve toplumsal gerçekçilikten kaçmış olan edebiyata bir tepki olarak ortaya çıkar.”³

Atalay’ın da belirttiği üzere ölüm kavramı çocuk ve gençlik edebiyatında fazlasıyla karamsar bir konu olduğundan dolayı kendisine pek yer edinememiş olsa da daha yakın dönem örnekler ölümü özellikle de distopik çocuk edebiyatı eserlerine koyuyor. Ölüm olgusunun *Açlık Oyunları*’nda olay örgüsünün ana bileşenlerinden olması 1960 sonrası değişen çocukluk ve gençlik olgularına bağlıdır. Dünya çapında yaşanan olaylardan Soğuk Savaş, Öğrenci Hareketleri veya 11 Eylül gibi politik olaylar siyaseti çocuk edebiyatının da bir parçası yapmıştır. *Açlık Oyunları*’nda bazı kariyer haraçların da ölümün son derece kolay ve hızlı olabileceği oyunlara katılmaya hevesli olmaları ölüm olgusunun normalleştirildiğinin bir yansımasıdır.

Kitaptaki ülke olan Panem’in bugünkü Amerika Birleşik Devletleri’nin federal yapısının benzeri olarak tasarlanmış olup Başkent adlı bölgenin kural koyan egemen güç olduğunu anlıyoruz. Fakat, Başkent’in diğer mıntıklar üzerindeki gücü çoğu zaman şiddet içerecek şekilde göstermesi yapının aslında feodal düzendeki yapıya daha çok benzediğini ortaya koyuyor. Bununla birlikte, Başkent kendi bölgesinin sınırları içinde yaşayan vatandaşlarına diğer mıntıkların tersine bir çeşit bağışıklık da vaat ediyor. Diğer mıntıklardan esirgenen ve biyopolitik iktidarın kendisini oluşturan vatandaşlarının haklarını gözettiğini gösteren kimi dispozitifler Başkent’in işleyişinin bir parçasıdır. Bu durumun en çarpıcı yansımalarından biri Başkent’in *Açlık Oyunları*’na çocuk göndermemesidir: geçmiş yaşamış bir ayaklanma yüzünden düzenlenen ve aslında diğer mıntıklara hiç bitmeyecek olan bir cezanın yansıması olan *Açlık Oyunları*’na diğer mıntıklardan çocuk veya genç bireylerin katılımı zorunlu iken Başkent halkı, yani geçmişte kendisinin yönetimselliğine bir ayaklanma düzenlenmiş yapı, *Açlık Oyunları*’nın getirdiği potansiyel kurban edilme korkusunu hissetmiyordu “çünkü

³ İrfan Atalay, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, s.144.

[Başkent'in] katılması gereken bir hasat töreni yoktu.”⁴ Bu durumdan anlaşılabilir ki merkezi yönetim, Başkent, düzenlediği ve en açık dispozitif olan bu oyunlara kendisini maruz bırakmıyor ve egemen güç olduğunu tescilliyordu. Egemenlik olgusunun yanı sıra burada ayrıca Başkent'in yönettiği Panem'in Foucault'nun neoliberal politik düzenine sahip olduğu da görülebilir. Açlık Oyunları sadece egemen ve mutlak gücün kullandığı bir kurum veya tesis değil, aynı zamanda postmodern biyopolitik iktidarın vatandaşlarına karşı kullandığı bir dispozitif, yani bir yönetimsellik aracı da olabiliyor. Bu dispozitif aracılığı ile Başkent hem kendi içinde hem de diğer mntıklar üzerinde egemen gücünü biyopolitik bir iktidarmış gibi görünerek sağlayabiliyor. Şen'in de ifade ettiği üzere

“Burada öznenin konumu güç mekanizmalarının eylemsiz alıcısı durumundadır. Açlık Oyunları'nda bu durum, yiyecek ve kaynak rezervinin [Başkent] vatandaşları için kullanılması, mntıklarda yaşayanların ise açlık sınırında tutulması yoluyla sağlanır. Oyunlar yöneticilerin gıda ve kaynakların kontrolü aracılığıyla yaşamı ve ölümü kontrol etme gücünü elde ettiklerini hatırlatan ayrıntılı hesaplanmış bir sistemdir.”⁵

Açlık Oyunları'nın belli bir zümreyi kapsamaması bu grubun öznelliğini diğer mntıklardaki insanlarınkinden daha değerli kıldığı algısı yaratılır ve bu mesaj asında sadece yetişkinlere hitap etmekle kalmaz çocuk ve gençleri de hedefler. Başkent'in kendi bünyesindeki çocuklar ve gençler Başkent'in varlığını devam ettirecek bireyler, aynı biyopolitik güç dengelerini zamanı geldiğinde kendi çıkarlarına kullanacak yetişkinler olarak şekillendirirken, diğer mntıklardaki çocuk ve gençler hangi mntıkaya doğdularsa ona atfedilen görevi yerine getirmek ve zamanı gelince de oyunlara katılmak üzere seçilmek için yetiştirilirler.

Her iki grubun çocuklarının öznel ve kendini bilmek konularında ne derece ayrıma uğradığı bu sayede görülebilir. Katniss'in yaşadığı 12. Mntika kömür üretmek görevini yerine getirmektedir ve Katniss, Başkent'in kendi mntikasındaki insanlara verdiği önem salt üretimin devam ettirilmesi üzerinedir. Hikâyede Katniss'in babası bir maden ocağı patlamasında ölüp aileyi sefalete sürüklerken, kendilerine o mntikadaki Başkent'in güvenlik dispozitifi olan güvenlik güçleri dahil kimsenin maddi veya manevi bir yardımında bulunmaması ailenin zor zamanlar geçirmesine sebep olmanın yanı sıra, aynı zamanda da üretime katkıda bulunan bu insanların sağlık ve sosyal güvenlik dispozitiflerinin hiçbirine

---

⁴ Suzanne Collins, **Açlık Oyunları**, s.56.

⁵ Aygün Şen, “Bilim Kurgu Sinemasında Gösteri, İsyan ve Adalet: Açlık Oyunları”, **İleti-ş-im**, s.150.

ulaşamayarak sadece ‘üretmezsen işe yaramazsın’ düsturunun sonucu olarak açlığa mahkum edilmeleriyle sonlanmıştı.

Diğer bir taraftan Başkent’in Açlık Oyunları gibi kurumsallaştırdığı bir aktiviteyi bir yönetim aracı olarak kullanmasının yanı sıra, diğer mıntikalardaki yönetimselliği korumak ve sürdürebilmek için fiziksel objeleri de kullandığı görülebiliyor. Bunlara karşı farkındalığı sadece yetişkinler değil, çocuklar da erken yaşlarda öğreniyor ve çevrelerini bu kısıtlamalara göre şekillendirmek durumunda kalıyorlar. Katniss ve ailesinin yaşadığı 12. Mıntika, “Çayır’la orman, tepesinde dikenli tellerin olduğu yüksek bir tel örgüyle ayrılıyordu [...] mıntikanın tamamı tellerle kuşatılmıştı.”⁶ Tellerle kuşatma eylemi için nüfus kontrolünün bir bölgede toplanması/kısıtlanması değerlendirilmesi yapılabilir çünkü fiziksel bir kısıtlayıcı ile belli bir nüfusu bir bölgeye toplamak ve kontrol altında tutmak neoliberal biyopolitik devletin kullandığı dispozitiflerden biridir. Böylece doğacak çocuk sayısı, eğitim alan sayı ve belli bir iş kolu için yetiştirilecek çocuk nüfusunun hesaplanması yapılabilir ve eğer uygun şartlar karşılanmıyorsa (Başkent’in ihtiyacı olan bir hammaddeyi üretmek için yetersiz birey gibi) söz konusu durumda gerekli düzenlemeye gidilebilir. Fakat bütün bunlar da bios, yani insan odaklı olmaktan, ziyade yönetimselliğin varlığını devam ettirmek, geleceğini garanti altına almak uğruna gerçekleştirdiği uğraşlardır.

Çayır’a avlanmak için gitmek ekonomik ve insani ihtiyaçları karşılamak konusunda bireylere yasaklanmış bir olgu iken Katniss’in babasının yay yaparak ona avlanmayı öğretmesi merkezi yönetime ve sürekli gözlemleyen bir işlevi olan uzuvlarına karşı bireyin var olma çabası olarak görülebilir. Yine de dikkatli bir organizasyon ile şekillenmiş yönetimselliğe karşı bireyin kendi bağımsızlığını geliştirmesine bir örnektir bu: “Babam yayları satarak iyi para yapabiliirdi belki ama yetkililer bunu öğrendiği takdirde, isyana teşvik suçuyla herkesin önünde idam edilirdi.”⁷ Katniss kendi av aletini yapıp yasaklanan bir yerde avlanmaya gitmenin merkezi otoriteye karşı gelmek olduğunun ve bunun bir isyan ile özdeşleşebileceğinin farkında bir gençtir. Egemenin otoritesini ortaya koyması ise halka açık idam yoluyla olur.

Durumun çocuk ve gençler açısından değerlendirmesi ise yetişkin olmayan bireylerin de yetişkinlerle eşit şekilde bu dispozitiflere maruz kaldığı yönündedir. Romanın kahramanı Katniss ailesini aç kalmaktan koruyabilmek için babasının kendisine kazandırdığı avlanma becerisini kullanabilmek için tellerdeki bir boşluktan Çayır’a çıkar. Avladıklarını

⁶ Suzanne Collins, **Açlık Oyunları**., s 11.

⁷ A. e., s.12.

kimi zaman ailesine getirmesi kimi zaman da mıntıkanın karaborsası sayılabilecek bir depoda takasa götürmesi bu izolasyon uygulayan dispozitifin çocuk karakteri de ne denli etkilediği yönünde bir göstergedir. Bu kısıtlayıcı dispozitif ayrıca çocuğun ve mıntıkadaki diğer insanların av açısından zengin olan Çayır'a ulaşmaları önünde bir engeldir ve bu dispozitifin kendisi Başkent'in güvenlik dispozitifini sağlayan kişilerce kontrol edilir. Her mıntıkada hem yerel asayişisi hem de mıntıkanın sınır bölgelerinin güvenliğini ve tellerin oluşturduğu kısıtlama dispozitifinin sürekliliğini sağlayarak Başkent'in yönetimselliğini perçinleyen korucular vardır. Katniss'in bu koruculardan bazılarıyla arasının yaptığı takaslar ve bazı yakaladıklarını hediye etmesinden dolayı iyi olduğundan bahsedilebilir. Bu durum da Katniss'in her iki dispozitifin de farkında olduğuna ve bu dispozitiflerin etrafından dolaşma becerisine sahip olduğunu işaret eder. Yani, genç bir birey olarak Katniss yetişkinlerin dünyasındaki politik düzlemlerin farkında ve yeri geldiğinde kendisi de ilişkilerine dayanarak politik davranabilmektedir.

Çayır ve orman ayrıca kitapta 12. Mıntıka'yı bir zamanlar komşusu olan fakat daha sonra nükleer bir felaket sonucu yok olan 13. Mıntıka'dan da ayırır, fakat bunu yaparken Başkent'in güvenlik ardında gizlenen ama aslında iletişimsizlik amaçlayan diskurunun da bir parçası olur. Serinin ikinci kitabı olan *Ateşi Yakalamak* (2009) romanının sonunda söz konusu mıntıkanın yok olmadığını fakat Başkent ile yapmış olduğu bir anlaşma ile yer altına, görünmeyecek bir yere alındığı ve insanların da bu şekilde yaşamaya razı olduğu bir yerdir. Mıntıkanın varlığı ve var olma koşulu ilginç bir şekilde onu aynı zamanda hem Başkent'e geçmiş bir tarihte başkaldırısından dolayı bir rakip yapar hem de Başkent'in onu fiziksel olarak yer altında bir anlaşma sonucu var olmaya zorlar; bu durumda da Deleuze ve Guattari'nin köksap söyleminin vücut bulmuş hali olmasına yol açar.

Panem'in politik yapılanması, Deleuze ve Guattari'nin köksap analogisine benzer şekilde postmodern (ve feodal) yönetimin içkinlik [immanence] söylemi ile örtüşmektedir. Başkent'in egemen gücünü dispozitifler aracılığı ile kimi zaman görünmez (farklı şekilde adlandırarak) kimi zaman da açıktan gösterdiği bir yönetimsellik anlayışı söz konusudur. Açlık Oyunları sırasında da Başkent'in gözlemeleme diskurunu kullandığı oyun sahasındaki çeşitli ekipman kullanımı ile görülebilir, fakat bu durumu oyunlara katılan çocuk ve gençler için asıl tehlikeli yapan unsur ise izci arı denen robotların kullanımınıdır. Katniss'in avlanma deneyiminden dolayı bir bilgisi olduğu için 'mutta' adı verilen, teknolojik olarak geliştirilmiş bazı hayvanlar da oyunlarda yer almaktaydı.

Bunlar, Panem'in mıntıklar boyunca bir gözetim ve denetleme sistemi kurmasının yanı sıra ayrıca Açlık Oyunları sırasında da kendisini gösteren unsurlardır. İzci arılar hem oyunlarda hem de mıntıklardaki hayat açısından gözetleme dispozitifinin bir parçası olarak kullanılan koşullandırılmış canlılardır. Mıntıklardaki kolluk kuvvetlerinin yanı sıra bir şekilde mıntika sınırlarından çıkmayı başaran kişileri bu arılarla karşılaşma tehlikesi beklemektedir:

“Savaşın ardından, Başkent'in etrafındaki bütün kovanlar yok edilmiş ama mıntıkların etrafındakilere dokunulmamıştı. Herhalde bu da, Açlık Oyunları gibi, Başkent'e karşı güçsüzlüğümüzü bize hatırlatmak içindi. 12. Mıntika'nın tellerinden dışarı çıkmamak için bir nedenimiz daha oluyordu böylelikle. Gale'le ormanda dolaşırken bir izci arı kovanı gördüğümüz anda oradan uzaklaşmaktan başka bir şey düşünmezdik”⁸

Bu canlıların hem bir gözetleme aracı olarak hem de biyolojik silahlar olarak kendi vatandaşlarına karşı koşullandırılmış şekilde kullanıldığı anlaşılabilir. Başkent'in yönetimselliğinin kendisini bu denli tehlikeli ve vahşi bir şekilde ortaya koyması mıntıkadaki çocuk ve gençlerin dahi farkında olduğu bir olgudur. Kendisini buna karşı korumak isteyen çocuk da içinde bulunduğu durumun koşullarına bağlı olarak uzak durmayı seçecek kadar da etrafına adapte olmuştur. Fakat burada çocuk ve genç birey açısından bu tehlikeli dispozitifin kendi yararına kullanılmasıdır asıl dikkat çeken şey. Çünkü Açlık Oyunları sırasında Katniss kendisini avlamak ve güçlü bir rakipten kurtulmak isteyen bir grup oyuncudan, ve aslında kendi yaşlıları olan gençler, üzerine bir izci arı kovanı düşürerek kurtulmayı başarmıştır. Yani, Başkent'in yönetimsellik düşüncesinin bir teknolojisi olan arıları Katniss aynı yönetimselliğin fikir sistematığı ile özdeşleşerek kullanabilmiştir. Katniss'in bu hareketi kendi öznelliğinin farkında olup Başkent'in yönetimselliğinin teknolojilerine karşı hem kendini savunması hem de bunu kendi yararına kullanması anlamına gelir. Kariyer haraçların tersine profesyonel eğitim almamış, son derece dezavantajlı bir gencin Başkent'in öngördüğü davranış kalıplarının ve kaderinin dışına çıkması biyopolitik unsurun kişinin kendi lehine kullanmasının bir örneğidir. Ve böylece Katniss, yönetimselliğin önbelirlenmişliklerinin dışına çıkan ve öznelliğini ve bireyselliğini kanıtlayan bir genç kahraman olur.

Egemen iktidarın biyopolitik diskurlar kullanarak düzenlenen oyunları adeta karnaval havasına sokması Başkent'in eğlenceyi etkili kullanımının bir göstergesi olsa da oyunların iktidar tarafından kullanımı bu dispozitifin

---

⁸ A. e., s.212.

tarihsel yönünü de açığa çıkarır. Oyunların aslında iktidar mekanizmasının en büyük ve aşikâr gücü olarak kullanmasını Collins şöyle yazıyor:

“Bu savaşın sonucunda, on üç mıntıkanın çevrelediği Başkent ile, vatandaşlarına barış ve refahı getiren Panem kurulmuştu. Sonrasında, mıntıkların Başkent’e karşı ayaklandığı Karanlık Günler geliyordu. Bu ayaklanmada on iki mıntıka mağlup ve on üçüncüsü yok edilmiş; ayaklanmanın ardından imzalanan İhanet Anlaşması, barışı garanti altına alan yeni kanunları ve Karanlık Günler’in bir daha asla yaşanmaması için her yıl tekrarlanarak bire geçmişte ne olduğunu hatırlatacak Açlık Oyunları’nı getirmişti.”⁹

Katniss ve diğer çocuk ve gençlerin katıldığı oyunlar yetmiş dört yıl önce yaşanmış bir savaşın etkilerini, sonuçlarını ve kendi zaferini hatırlatarak sürdürmekte ısrar eden Başkent’in diğer mıntıkların karıştığı iç savaşın bir diyeti olarak karşımıza çıkar. Karanlık Günler adı verilen bu dönem, Açlık Oyunları’nda her sene sahneye konan ve muzaffer olanın sahnede olmamasına karşın mutlak kazanan olduğu dönemin de kökenleridir. Diğer mıntıkları mağlup ederek ve hatta 13. Mıntıka’yı tümünden yok ederek zaferini ortaya koyan Başkent, bu dönemin ve kendi zaferinin unutulmaması için Açlık Oyunları üzerinden bir tarihsellik inşa ederek bu dispozitifini hem eğlencenin hem de mutlak egemenliğinin bir göstergesi olarak devam ettirir.

Başkent’in Açlık Oyunları’nı her sene devam ettirmesi ve her yirmi beşinci senede de eski kazananların toplandığı bir oyunlar düzenlemesi ayrıca kendisi dışındaki mıntıkları sürekli olarak cezalandırması olarak da okunabilir. Cezanın kökenleri üzerine Nesrin Kale şöyle bir tanımda bulunur:

“Latince “ağrı” ya da “acı” anlamına gelen “poena” sözcüğünden gelen ceza sözcüğüyle anlatılan olgunun da temelinde gerçekten de bir suç işleyeni psikolojik ya da bedensel ağrı ya da acı çektirerek uslandırma; terbiye etme hatta kamu adına bile olsa suç işleyenden oç alma ilkesi yatmaktadır.”¹⁰

Ceza [punitive] sisteminin kökenleri Collins’in *Açlık Oyunları*’ndaki Başkent’in kendisine karşı gelen mıntıkları mağlup ettikten sonra düzenlediği oyunlarda görülebilir. Uzak bir gelecekte geçen romanın hukuk ve sulh sistemlerinin suçu engellemek üzerine inşa edildiği beklentisine girilse de Başkent’in Oyunların etrafına örüğü tarihsellikten

---

⁹ A. e., s.26.

¹⁰ Nesrin Kale, “Çocuk ve Ceza/Ceza Olgusuna Felsefi Bir Yorum, *Ankara University Journal of Educational Sciences*, s.51.

dolayı Kale'nin bahsettiği Antik dönemdeki oç alma ilkesine dayandığı görülebilir. Romanda ise bu isyanı unutturmama ve her yıl tekrar intikam ama modeli diğer mntıkaların çocuk ve gençleri üzerinden gerçekleştirilerek aslında son derece ilkel bir kurban etme eylemine dönüşür.

Oyunlarda çocuk veya gencin bedeni ölümüne sebebiyet verecek şekilde cezalandırılarak aslında geldiği ve eskiden isyan eden mntıka sürekli olarak cezalandırılır, bir nevi intikam alınır ve Başkent de mutlak egemenliğini perçinlemiş olur. Bedenin cezalandırılması modern hukuk sistemlerinde yerini suçlunun rehabilite edilmesi veya eğitilmesi, ve hatta suçun önlenmesine bırakmışken, Oyunlarda diğer mntıkaların çocuk ve gençleri avlanarak veya Başkent'in kimi teknolojik afetleri veya yırtıcı hayvanları tarafından öldürülür. Bu olaylar televizyonlarda canlı yayınlandığından dolayı Foucault'nun eleştirdiği gibi bir halka açık idam eylemine dönüşür. Söz konusu oyunlar cezalandırma ve eğlendirme aktivitelerinin bir karışımı haline gelerek ve söz konusu aktivitelerin sınırlarının ortadan kalkmalarına sebep olarak toplumun ve oyunları izleyenlerin de oyunlara karşı değer yargılarının daha karmaşık hale gelmesini sağlar. İzlediğinin bir cezalandırma mı yoksa bir eğlence unsuru mu olduğunun farkına varamayan bireyin oyunlara ve içerdiği vahşete tepkisi ise böylece yetersiz ve hatta haklı çıkarır, kabullenir bir şekilde olur.

Başkent'in askeri gücü polis olarak mntıklarda kullanması da yine "beden içindeki bir patojenin [antikor özelliği gösteren eleman] küçük bir kısmının kendini korumak için kullanması, doğal gelişime karşı gelir ve engeller"¹¹ olarak görülebilir. Konumları ve fonksiyonları farklı olan bu iki teşkilat toplum tarafından ya da kitapta mntıklar tarafından, aynı olarak görülmektedir. Mntıklarda olan bir olay yokken bile varmışçasına sıkı bir şekilde toplum kontrolü tehlikenin bir tezahürü olur ve toplumu oluşturan vücutta antikor üretimine yol açar. Fakat antikorum fazla miktarlarda kullanımı bedenin kendisine karşı olmasına yol açarak otoimmün bir durumun başlamasına yol açar. Başkent'in polis olarak kullandığı askeri gücün baş vurduğu bazı fazlasıyla sert önlemler, mntıklardaki insanların zaman içerisinde bu tehdide karşı bir bağışıklık geliştirme amacıyla tepki vermesine yol açar. Serinin ikinci ve üçüncü kitaplarında çeşitli mntıklardaki insanların bir isyan başlatması ve bu militer güce karşı koyması bu otoimmün durumun bir yansımasıdır. Fakat *Açlık Oyunları* serisinin ilk kitabında bağışıklığın geliştirilmesi genelde Katniss karakteri üzerinden verilmektedir. Diğer bir mntıkadan gelen Rue adlı bir kız

¹¹ Roberto Esposito ve Timothy Campbell, "The Immunization Paradigm", s.24.

çocuğunun oyunlardaki ölümünden sonra Katniss'in bir anma gerçekleştirmesi, Rue'nun mıntıkasındaki insanların Başkent'in polislerine karşı bir isyan başlamasına sebep olur. İsyan kısa sürmekle birlikte ana yönetimin dominant ve ölüme sebebiyet veren bağışıklık normuna karşı olarak mıntıkadaki bireylerin bir araya gelmesi kolektif beden içindeki tehlikeli maddeye karşı bir bağışıklık davranışdır çünkü metaforik olarak polisin, isyanı bastırmak adına mıntıkadaki insanların hayatını sona erdirmesi devletin bağışıklığını güçlendirmesi olarak görülse de diğer bir taraftan bireyler için bertaraf edilmesi gereken bir tehlikedir.

Gerçek bir biyopolitik devlet tehlike potansiyeli olan durumu doğru orantıdaki bağışıklık unsurları ile nötralize etmeyi başarır ve bu patojenin kendisine yararlı olabilecek kısmını kendi bünyesine alır. Fakat Rue'nun mıntıkasında çıkan ayaklanmadan bir ders çıkartarak bir daha böyle toplumsal çapta bir olayın önüne geçmek yerine, Başkent bu ayaklanmanın nedenini yok etmeyerek, sadece nedenin güdülediği bireyleri ortadan kaldırmaktadır. Toplum, kendisinin yetiştirdiği bir çocuğun ölümü üzerine çocuğun ölümüne sebep olan nedene karşı ayaklanarak, bir bedenin tehlike anında davranışına benzer şekilde davranmıştır. Fakat çocuğun ölümünden direkt olarak sorumlu olan Başkent, kendisine karşı ayaklanan toplumu yok edilmesi gereken bir antijen olarak görmüş ve bir çocuğun ölümünü kendi kuralları çerçevesinde haklı çıkarmış, ve hatta yasallaştırmıştır. Bu durumdaki karmaşıklık, Başkent'in bir beden olarak mıntıkadaki isyancılara karşı koyması ve mıntıkanın da kendisini ayrı bir beden olarak görerek Başkent'i bir antijen olarak görmesinden ileri gelir.

Bir devlet içindeki politik katmanların bu denli hem birbirinden ayrılmaları hem de iç içe geçmiş olmaları güç olgusunun yönünün de alışlagelmişin dışında olmasına yol açar. Egemen devlet gücün belli bir kısmını gerekli gördüğü dispozitiflere dağıtsa da toplumun belli kesimlerine dağılan güç, veya bu kesimin kendiliğinden sahip olduğu güç çelişkili bir duruma yol açar. Egemen güç, toplumun yalnızca kendisinin uygun gördüğü ölçüde özneleşmesine izin vermektedir. Devletin elinde bulundurduğu güce muhalefet olacak raddeye gelen herhangi bir kurum veya topluluk nesneleştirilmekle karşı karşıya kalır. Bu durumun romandaki yansıması ise oyunlara katılan genç ve çocukların, seçilmeleri, yani hasat edilmeleri sürecinde ve oyunlarda hayatta kalabildikleri zamanlarda birer özne haline getirilmeleri ile gerçekleşir.

Oyunlara katılan çocuklar kısa bir süreliğine, oyunların reklam ve tanıtım sürecinde toplumda bir birey, bir özne olduklarının farkına vardırırlar. Edilgen bir konumda kalmalarının nedeni ise oyunların televizyonlarda reklamlarının yapılırken geldikleri mıntikalara göre giydirilmeleridir. Başkent bu çocukları, oyunlara kendi istekleriyle ve mıntıklarının yaptığı

işi gönüllü olarak tanıtıyorlarmış gibi göstererek onları izleyenin gözüne birer özne olarak sunmaktadır. Fakat bu öznelğin bir sınırı vardır. Söz konusu öznellik sadece Başkent'in sınırlarını çizdiği yere kadar gerçekleşmektedir. Bunu sınırın ötesinde ise nesneleştirilmek ve eşyalaştırılmak vardır. Bu durumun bir istisnasını Katniss ve Peeta'nın kostümlerini, geldikleri mıntıkanın madencilik işleri çerçevesinden çıkarıp onları yanan bir kora dönüştürerek belki de ilk defa gerçek anlamda özneleştiren Cinna karakteri gerçekleştirir. Katniss ve Peeta'nın birer reklam figürü olmasının önüne geçer çünkü "neoliberal distopyada, reklam ve tanıtım, yaratımın ve yaratmak için direnmenin önüne geçmiştir."¹² Cinna'nın yaptığı şey ise tam da Katniss ve Peeta'yı sadece nesneleşmiş reklam figürleri olmaktan çıkartıp, onlara Başkent'e karşı gelebilecek, gerçek bir öznellik sağlamak olmuştur. Başkent'in katılımcılara kısa süreliğine sağladığı sahte özneliktense Cinna'nın kostümleri ile sağladığı gerçek öznellik Başkent'in ve izleyicilerin de dikkatini çekmiştir. Genç bireyin de böylece egemen devletin çizdiği sınırların dışına çıkabilme potansiyeli olmuştur.

Collins bazı mıntıkaların üstlendikleri iş kollarını ve giyim stillerini şöyle açıklar: "11. Mıntıka, tarım; 4. Mıntıka, balıkçılık; 3. Mıntıka, fabrikalar. Bu durumda, 12. Mıntıka'dan geldiğimiz için Peeta'yla kömür madencisi kılığında olacaktık."¹³ Bu mıntıkalardan gelen oyuncuların mensup oldukları iş kollarına göre giydirilmeleri ve onların kıyafetlerini diken modacıların bu iş kollarını göz ederek bir kostüm hazırlamaları yine yönetimselliğin bu mıntıkalar için belirlemiş olduğu görevleri hatırlatan kostümlerin birer dispozitif rolü üstlenmesi ile açıklanabilir. Giyimleri üzerinden her seneki oyunların öncesindeki açılış ve tanıtım seremonisinde nesneleştirilen bu insanlar seyircinin de gözünde yalnızca bir eğlence unsuru olarak kalıyor ve oyunlarda, varlıklarının bir değeri olan bu bireylerin ölümleri farkındalık yaratmıyor.

Katniss ve Peeta'nın kostümlerinin onlara olağan dışı bir öznellik sağlamasının yanı sıra, onlara aynı zamanda belli bir cinsel statü de edindirmiştir. Önceki yıllarda kostümlerin cinsiyet belirtmeden, yalnızca mıntıkaların mesleki faaliyetlerini yansıtan kıyafetler dikilmesi, katılımcıların cinselliklerinin de önüne geçerek onları 'yalnızca genç veya çocuk birey' olarak tanımlamıştır. Fakat tasarımcının özellikle de Katniss için diktiği kostüm, her ne kadar bir genç olsa da kadınlığını ileri çıkartarak, genç ve çocukların da cinsel yönden kendilerini göstermelerine olanak sağlamıştır.

¹² Onur Ağkaya, "Bir Reklam Arası: Distopya", *Cogito*, S. 90, 2018, s.58.

¹³ Suzanne Collins, *Açlık Oyunları*, s.78.

Cinsellik, oyunlara katılan genç ve çocukların Başkent tarafından oldukça fazla ve baskıcı şekilde düzenlendiği bir alan olarak tasvir edilmiştir. Yönetimsellik mekanizması “[C]inselliği sorunsallaştırarak bu kavram hakkında belirli doğrular ya da yanlışlar üretir ve bu doğruları tıbbi, psikiyatrik ya da dini söylemlerle topluma dağıtır. Normalleşme sürecini mümkün kılmak için ceza, denetleme ve disiplin yöntemleri geliştirir.”¹⁴ Foucault’nun arşivlerde yaptığı arkeolojik araştırmaların da ışığında cinselliğin devletlerin kontrolünde olan bir olgu olduğu ortaya çıkmıştır. Collins’in eserinde de çocuk ve genç cinselliği, oyunlar için katılımcı seçilen hasat zamanında bir kız ve bir erkek çocuk seçilmesinin ötesine gitmemektedir. Kız veya erkek çocuk olmak genel geçer cinsellik statüleri haline dönüştürdüğünden, Katniss’in kostümünün hatlarını belli edecek şekilde dikilmesi, alevler çıkarması ve Başkent’te insanları selamlamaya çıkarken Peeta ile el tutuşmaları, cinselliklerini alışılmayan bir kademeye çıkarmıştır. Cinselliğin, ve dahası çocuk ve genç cinselliğinin kontrolü dışında bir noktaya çekilmesi Başkent’in yarattığı dispoziifinin gücünün elinden çıkmasına ve kontrol edemeyeceği bir yöne gitmesine yol açmıştır. Ağkaya bu konuda şöyle der:

“Halbuki, bilmek, cinsellik *tertibatında* [dispozitif] bilgilerin kurulumunun ve dağılımının örneklendiği gibi bir bilgiye ulaşma özgürlüğü değil, özdenetimi tam anlamıyla tesis eden bir sophrosune vaziyeti, “kişinin kendisi tarafından köleleştirilmesi”nin (Foucault, Cinselliğin Tarihi, II. Cilt: Hazların Kullanımı, s.180) bir düzenlenmesidir. Özne, bir ilişkiler ağına dayanan görünürlükler içinden hangisinin hakiki olmadığını bilmeden, aslında kendisinden bekleneni yerine getirmektedir.”¹⁵

Diğer mntıkların katılımcılarının kostümlerinin kendilerinden beklenen şekilde dikilmiş ve giyilmiş olması onlara Başkent’in belirlemiş olduğu dispoziifin çerçevesi içinde hareket alanı sağlar. Bu durum da katılımcıların bir öznellik/ nesnellik çatışmasında bulduklarını gösterir. Başkent kontrolündeki mntıklardaki bireyler, yetişkin, çocuk ve genç olarak ayırt edilmeden öznellik kisvesi altında bir nesnellik çerçevesinde yaşarken, Katniss ve Peeta’nın kostümleri aracılığıyla hem cinsellik hem de yönetimsellik çerçevelerinin dışına çıkmaları onları Başkent’in kullandığı biyogücün kontrol alanının ötesine götürmüştür.

Ağkaya’nın da belirttiği üzere, biyopolitik olma kisvesi altında neoliberal hale gelmiş bir düzende egemen güç kendisini haklı çıkarmak ve baskın varlığını sürdürebilmek adına bireylerin öznellik ve nesnellikleri üzerine

¹⁴ Pınar K. Üremen, “Foucault’nun İktidar Kavramı ve Agamben’in Olağanüstü Hal Açılımı”, **Doğu Batı: Distopya**, S. 80, 2017, s.155.

¹⁵ Onur Ağkaya, “Bir Reklam Arası: Distopya”, **Cogito**, s.59.

sürekli bir tanım üretme çabasına girer. Kapitalin önemli olduğu bu düzende – söz konusu kapital sadece para ile sınırlı değildir, gücü elde tutabilecek her unsur kapital olarak görünebilir – toplumda sağlıklı bir duygu durumuna yol açar. Gerçeklik duygusunun her kuşakta yeniden tanımlandığı tartışmasızdır; toplum ve yönetimsellik değiştikçe bu kavramların da güncele uygun hale getirilmesi gerekir fakat distopik olarak görülebilecek politik ve sosyal sistemlerde bireyin yönetimsellik içindeki konumu tartışmaya açık hale gelir. Bu değişiklikten doğal olarak çocuk ve genç bireyler de etkilenecek, öznellik ve nesnellik çatışmasında kalacaklardır. Gerçek anlamda biyopolitik olan bir yönetimsellikte çocuğun ve gencin toplumsal rolleri onlara göre şekillendirilmiş dispozitifler gerektirirken, söz konusu distopik eserlerde çocuk ve gençler için bu ayırım yapılmamakta ve çocukluk negatif anlamda etkilenmektedir. Totaliterleşmiş egemen devletin yönetimselliğinin bir parçası olarak çeşitli dispozitifleri kullanmasının örnekleri romanda yine görülebilir. Örneğin bir dispozitif olarak kullanılan seyahat hakkı bunlardan biridir. Açlık Oyunları’nda mıntıklar arası seyahat özel izinlere tabidir ve mıntıklarda yaşayan normal insanlara yasaktır: “Mıntıklar arasında seyahat resmi yetkililer dışındakilere yasak olduğundan, hayatımda ilk kez trene biniyordum.”¹⁶ Bu dispozitif mıntıklardaki insanların taşınmasını ve hatta en küçük bir yer değiştirmesini engelleyerek, onları hayatlarında sadece işe ve yılın belli zamanlarında yayınlanan oyunlara hapsedmektedir. Seyahat ve taşınma Başkent açısından nüfus kontrolünü kolayca regüle edemeyeceği bir durum oluşturduğundan ve insanların haber alma haklarını da ellerinden aldığından dolayı Başkent’in sıkı bir denetimine maruz kalan bir dispozitif olmuştur. Fakat bu hak, sadece oyunlar zamanında oyunlar için Başkent’e gitmek durumunda olan seçilmiş çocukları kapsamıyordu.

Coğrafi farklılıkları ve engelleri kullanarak her mıntıkayı belirli bir coğrafi bölgeye yerleştiren Başkent bunlar aracılığıyla hem mıntıklar arasında hem de kendisine karşı bir koruma unsuru yaratır:

“Dağların içinden geçerek Başkent’e ulaşan tünele girdiğimiz fark ettim. Bu dağlar, Başkent ile doğudaki mıntıklar arasında doğal bir engel oluşturuyordu. Doğudan gelip de bu tüneli kullanmadan Başkent’e girmek neredeyse imkansızdı. Başkent’in bu coğrafi avantajı, mıntıkların savaşı kaybetmesini ve bugün haraç olmamı sağlayan etmenlerin en önemlilerinden biriydi.”¹⁷

---

¹⁶ Suzanne Collins, *Açlık Oyunları*, s.52.

¹⁷ A. e., s.70-71.

Toplumu küçük gruplara bölerek ve bu grupları halihazırda kolayca iletişime geçemeyecekleri coğrafyalara sınırlandırarak devlet bir anlamda gücünü daha ekonomik kullanarak daha efektif hale gelir. Bu mntıkalara atanan güvenlik görevlileri de mntıkalardaki nüfusu kontrol altında tutmakla kalmaz onları hem bireysel hem de kitlesel olarak uysal bedenler haline getirirler.

Egemen gücünü totaliter şekilde kullanan devlet bu uygulamayı yalnızca sosyal hayatta belli gruplara uygulamakla kalmaz, ayrıca romanın ana olaylarının geçtiği Açlık Oyunları'nda da devam ettirir. Oyunları bir yönetim ve tarihselliği kendi yararına sağlama dispozitifi olarak kullanan Başkent, oyunlar süresince de yarışmacılara müdahale ederek, en zayıf ve en güçlü fark etmeksizin oyuncularını daha tehlikeli durumlara da sokar. Katniss'in bir ağacın üst dallarına sığınmış olan biteni bir süre oradan izlemesi üzerine oyun kurucular arenada bir yangın başlatarak onu oyunların ve çarpışmanın içine iter, fakat bu yangın da suni, insan eliyle yaratılmış olduğundan, çocuk bireyin yine acımasız bir yönetimsellik ile karşı karşıya kalıp kaçmak durumunda kaldığı görülebilir. Dahası, diğer yarışmacılar Katniss'i bulamazken, oyun kurucular onu oyunlardan önce derisinin altına takılmış ve onu gözetlemeye ve izlemeye yarayan bir çip sayesinde bulurlar.

“Bu seni takip etmemizi sağlayacak çip Katniss [...] mümkün olduğunca hareketsiz durmanı istiyorum; böylelikle çipi düzgünce yerleştirebilirim [...] çip kolumun ön kısmında, derimin altına yerleştirilirken keskin bir acı duymamı engellemedi. Artık Oyun Kurucular arenada nerede olduğumu görebilecekti. Haraçlardan birini kaybetmek istemezlerdi elbette.”¹⁸

Arenada bulunan sayısız ve oyuncuları çeşitli açılardan çeken gözetleme kameraları dışında bir de insan bedeninin de çipler aracılığı ile bir gözetim aletine dönüştürüldüğü görülebilir. Totaliter devletin bireyleri dışsal aletler olan kameralar ile izlemesi Foucault'nun açıkladığı gibi nüfusu kontrol etmek için kullandığı dispozitiflerken, insan bedeni de nesneleştirilip bir gözetleme aleti olarak kullanılıyor. Böylece devletin biyopolitik çerçevesinde bios'u oluşturan nüfus bios, yani canlı organizmalar olmaktan çıkıp birer alet/makine haline geliyorlar. Bu strateji, çip takılan bireyler bu düzenlemeye karşı gelseler de, yönetimselliğin bu bedenler aracılığıyla gücünü bireye hiçbir yetki vermeden gücünü çoğaltması ve sergilemesi anlamına gelir.

Oyun kurucuların bir izleme çipi ile oyuncuları izlemesi gözetleme dispozitifinin de bir yansımasıdır çünkü devlet, bir eğlence aracı olarak gösterdiği oyunlarda bile arenada olan 24 çocuğun üzerinde bir hakimiyet

¹⁸ A. e., s.163.

kurma çabasıdır. Oyunların formatı, katılan çocukların agresif ve acımasız davranması üzerine olduğundan çocukların kişilikleri ve bedenleri artık uysallaştırılmış olarak kabul görmez. Uysallaştırılmış beden yalnızca mıntıklarında yaşarken kabul edilebilirdir. Bu yüzden de kariyer haraç eğitiminin alınamadığı mıntıklaradaki çocuklar genellikle ilk ölen veya öldürülen çocuklar olurlar: “açılıştta ölenlerin bilgisinin geldiği ilk gün en çok bahis oynanan zamanlardan biriydi. Ama bu elbette, arenada birkaç oyuncunun kalacağı son günlerde oynanacak yüklü bahislerle kıyaslanamazdı.”¹⁹ Akran cinayetlerinin ve çocuk cinayetlerinin meşrulaştırılması yine yönetimselliğin elinde bulundurduğu bu yıkıcı ve yok edici güç tarafından sağlanır.

Egemen devletin kullandığı ve çocukları etkileyen bir diğer dispozitif de gıda üzerinden örneklenebilir. Rejim – yani Başkent – gıda yardımları üzerinden gücünü tek bir bölgeye ve topluluğu gösterirken geri kalan mıntıklarda yaşayan topluluklara karşı gıda olgusu bir denetim aracı olarak kullanılıyor.

“Ayakta kalan son haraç evine geri döndüğünde rahat bir yaşama kavuşurken, mıntıkası da ekseriyetle yiyeceklerden oluşan bir ödül yağmuruna tutulurdu. Oyunlar’ın ardından, diğer mıntıklar açlıkla savaşıırken, Başkent galip mıntıkanın nasıl tahıl, yağ, hatta şeker gibi lezzetlere boğulduğunu bir yıl boyunca göstermeye devam ederdi.”²⁰

Gıdanın mıntıklara dağıtımında sorun olmazken, mıntıklara girdiğindeki dağıtımı Başkent’in görevlileri tarafından yapıldığından dolayı gıda nüfus kontrolü için kullanılan bir araç oluyor. Kitaba ismini veren ve her yıl tekrarlanan Açlık Oyunları, bir spor müsabakası olmaktan çıkıp, aslında mıntıklarda yaşayan insanların kendi hayatlarında bizzat tecrübe ettikleri bir şey haline dönüşüyor. Katniss’in babasının maden ocağı çökmesi sonucunda hayatını kaybetmesinden sonra aile, annenin de çalışmamasıyla ciddi, hayatlarını tehdit eden bir açlık dönemine giriyor. Aileyi bu durumdan kurtaran da Katniss’in babasının yay ve okunu alarak, mıntıkadakilere çıkmalarını yasak olduğu çayırda avlanmaya başlaması oluyor. Katniss ailesinin açlıktan ölmesini engellemek için yine totaliterlermiş Başkent’in bütün mıntıkları birbirlerinden ayırmak için kullandığı bu bölgeye gitmek zorunda kalıyor. Yakalanmasının muhtemelen halka açık idam anlamına geldiğini bildiğinden bunu güvenlik güçleri ve gözetleme aracı olarak kullanılabilir diğer insanlardan saklı yapmak durumunda kalıyor.

---

¹⁹ A. e., s.173.

²⁰ A. e., s.27.

Gıdanın kontrolü mıntıklar üzerinde bir yaşamı düzenleme aracı olarak kullanılırken, o mıntıkadan bir çocuğun oyunları kazanması üstüne gıda kendisine ve ailesine bir ödül olarak sunuluyor. Söz konusu ödül eğlence unsurunun bir sonucuyken aynı zamanda bu ödülü kazanan çocuk ve ailesinin yaşadıkları toplumdan soyutlanmalarını da beraberinde getiriyor. Çünkü mıntıkanın geri kalanı bu ödülde kısa bir süre sonra pay almazken, galip çocuk ve ailesi hem mıntıkada ayrı bir eve yerleştiriliyor hem de artık açıklıkla baş etmek zorunda kalmıyor.

2.Son Çocuklar

Gudrun Pausewang'ın romanında ise egemen devlet diğer romanlara karşılık görünür şekilde bulunmamaktadır. Roman, nükleer felaket sonrası apokaliptik bir çevreyi kurguladığından, bilinmeyen ama karakterler arasındaki konuşmalarda ima edildiği kadarıyla demokratik ve bir bakıma egemen bir devletin – yıkılmış olsa da – varlığı söz konusudur. Egemen devletin doğru çalıştığı ve gerekli dispozitifler ile bireylerin refahını sağladığının bir yansıması olarak, felaket sonrasında deyim yerindeyse taş taş üstüne kalmamışken bile, hayatta kalan insanlar hala devletlerinin onlara başta sağlık olmak üzere çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabileceğine inanırlar.

“Schewenbornlular bir kere daha dışarıdan yardım beklemeye başladılar. Söylentiler dolaşıyordu etrafta: Tifo salgını konusunda uzmanlarla dolu bir Kızılhaç ekibi Schewenborn'a doğru yoldaymış!

“Gördünüz mü işte!” dediğini duydum Bayan Kramer'in. “Nihayet! Ne de olsa Almanya bir ada değil. Başkalarının bize yardım borcu yok mu? İtalya'daki depremde milyonlar akıtmamış mıydı? Polonya'ya da binlerce paket yollamamış mıydık?”²¹

İdeal bir biyopolitik düzende devlet, bireyin refahını sağlamak, onun hayatını devam ettirmesine yardımcı olmak adına çeşitli dispozitiflerini kullanarak durumu düzeltir. Roland'ın aktarımından sağlık alanında insanların acil ihtiyaçları olduğunu ve bu ihtiyacın bir sivil toplum kuruluşu olan Kızılhaç aracılığıyla gerçekleşmesinin beklentisi görülebilir. Devletin kendi sağlık personeli ve kurumunun yetersiz kaldığı, hatta kurumun ve çalışanlarının da radyasyondan öldüğü bir durumda, köyde ikinci en iyi seçenek olarak egemen devlet politikalarının yine kendisi için bir dispozitifmişçesine yarar sağladığı Kızılhaç adlı sivil toplum kuruluşunun yardımı bekleniyor.

Kızılhaç'ın getirmesinin beklendiği sağlık hizmetinin, yalnızca nükleer felaketin radyasyonundan etkilenmiş bireylere değil, ayrıca felaket

²¹ Gudrun Pausewang, *Son Çocuklar*, s.82.

sonrasında kötü ve yetersiz yaşam koşullarından dolayı ortaya çıkan çeşitli hastalıklara da etki etmesi bekleniyor. “İkinci gezimi şehir dışına yaptım. Şehir çok sessizleşmişti. Salgından kurtulabilmiş Schewenbornlular kaçtıkları ormanlardan çoktan dönmüştü üstelik. Babam bana hemen hemen her evden ölü çıktığını anlattı. Başka bir salgın daha baş göstermişti, bir tür dizanteri. Ve o da en az diğeri kadar can almıştı.”²² Kirlenmiş su ve yiyecekten dolayı insan bedenine yerleşen bir bakterinin yol açtığı bu hastalık yine devletin olamamasından dolayı hiçbir şekilde kontrol edemediği ve kullanamadığı sağlık ve buna bağlı olarak temizlik dispozitiflerinin eksikliğini gösterir.

Pausewang, *Son Çocuklar*’ı 1987’de yazdığı zaman Almanya politik bir anlaşmazlıktan dolayı Doğu ve Batı Almanya olarak ayrılmış durumdaydı. Romanda bu durumun varlığını Roland ve babası, Schewenborn’un etrafındaki köyleri gezerek yardım gelip gelmediğini dolaşmaları üzerine görünüyor. Babası, Doğu ve Batı Almanya arasındaki sınırların nasıl olduğunu bildiğinden, birine yaklaştıklarında Roland’ı uyarıyor. O sırada rastladıkları ve Doğu tarafında yaşadığını anladığımız köylü, Doğu ve Batı Almanya arasındaki sınırın artık bir şey ifade etmediğini çünkü yönetimselliğin belirlediği sınırların devlet yok olduktan sonra bir anlam taşımadığını açıklıyor:

“Bildiğim kadarıyla öyle. Yani insanlar bunu sınır olarak algılamıyorlar artık. Her şeyin böylesine harap olduğu bir yerde sınırlara ne gerek var zaten... Berlin civarında taş taş üstünde kalmadığı söylentileri var. [...] Yalnızca salgından değil. Işınlardan. O Allahın belası ışınlardan. Onun karşısında kimse güvende değil.”²³

Biyopolitik devletin yokluğunda, doğal olarak onunla birlikte şekillenen sınırlar, politik grupların marjinalleşip kendi bölgelerine çekilmeleri gibi olgular da artık bir anlam taşımayan meseleler haline geliyorlar. Tersine, köylü adamın da bahsettiği üzere nükleer patlamanın artçıları olan ışınlar hala insan hayatını tehdit ettiğinden, bunlardan korunmaya, hayatta kalmaya çalışıyorlar.

Politik yönetim mekanizmalarının olmadığı bir çevrede yalın bir hayat yaşayan bireyler için, daha önce politik bir sistemin aktif bir parçası olmamışlarsa (politika geliştirmek, yöne vermek, denetlemek, yönetmek gibi), tamamen yok olmuş siyasi bedenin sıfırdan yapılandırılması zordur. Yönetim mekanizmalarının, araçların ve dispozitiflerin hiç olmadığı bir yerde bunların zeminini hazırlayarak yapılandırmak sadece bir bireyin

---

²² A. e., s.96.

²³ A. e., s. 104-5.

değil, onunla çalışan bir ekibi de gerektirir. Üstelik yönetimselliğin varlığı aynı zamanda da bir sosyal yapıyı, yani nüfusu gerektirdiğinden, bu derece dağılmış, ve saçılmış bireylere önce bir toplum bilinci kazandırılması gerekir. Fakat ilk amacı hayatta kalmak, sonra da idame ettirmek olan birey için politik hayat bir şey ifade etmez; tersine, bireyin önceliği sadece, sade bir hayat olsa da, yaşamaktır:

“Gazete yok, hükümetin sesi yok. Belki de hükümet bile yok. Zaten bu moloz yığınının, bu ölümler dansına düzen getirmeye kim cesaret edebilir? Artık kimse belediye başkanı olmak bile istemiyor. Bizde bir zamanlar bu makamlar için dilenmeye çıkılırdı. Belediye başkanlığı! Gülünç! Herkes için tek bir şiar geçerli artık: Bedelini başkaları ödese bile yaşa da nasıl yaşarsan yaşa!”²⁴

Brian Murdoch’a göre romanın yüzeyinde tema olarak nükleer patlama görünürken, asıl tema “baskılanan grubun suçu olmamasına karşın toplumun dağılmasıdır.”²⁵

3. Seçilmiş Kişi

Lois Lowry’nin *Seçilmiş Kişi* adlı romanında da egemen gücünü ortaya koyan bir yönetim mekanizması altında varlığı sürdürülen bir toplum söz konusudur. Toplumdaki bireylerin on bir yaşından sonra Bilgeler adı verilen karar vericiler tarafından çeşitli mesleklere yönlendirilmeleri sonucunda ana karakter olan Jonas, en nadir olarak seçilen göreve aday gösterilir: görevi toplumun geçmiş hafızasını bilincinde depolamaktır.

Jonas’ın bir arşiv tutucu olarak görevlendirilmesi toplumdaki diğer mesleklerden ayrı konumlandırılması anlamına geliyor. Manuel işler yapan kesim, eğitilmiş olmayı gerektiren işler yapan kesim ve son olarak da Jonas’ın yapacağı arşivi belleğinde tutmak işi Hannah Arendt’in insan durumunu ilişkilendirdiği iş, emek ve aktif hayat ile örtüşebilir. Toplumda temizlik, bebek doğurma, tamir gibi işler en alt kademe olarak görülmekte ve bireylerin sadece beden gücünü kullanarak hayatlarını idame ettirecek kadar kazanmaları ile açıklanabilir. Durumun Arendt’in savından farkı ise Jonas’ın toplumunda maaş veya ücret gibi olguların olmamasıdır. Diğer bir basamak olan, yapılması için eğitilmiş olmanın gerektiği işler ise genetik mühendisliği, alet kullanımı gibi işler olmakta ve bireylerin bu işleri yapabilmeleri için ayrı eğitimler almaları gerekmektedir. Bu tür işler de Arendt’in emek kavramında karşılık bulabilir; Jonas’ın annesinin avukat olması ve hukuk yasalarını belirlemesi örnek olarak verilebilir. Fakat

²⁴ A. e., s.105.

²⁵ Brian Murdoch, “Menschenverachtung und Feinbilder: The Message(s) of Gudrun Pausewangs’s *Die Wolke*,” *Neophilologus*, S. 79, 1995, s.142.

Arendt'in orijinal ayırımına ters olarak emek harcayacaklar da çocukluk dönemlerindeki bir öjeni pratiği üzerinden bu işlere yerleştirilmişlerdir. Son olarak, Jonas'ın yapacağı iş olan sadece kendi toplumları değil, daha genel olarak insanlık tarihinin arşivini tutacak olması ve bunu yazılı dokümanlar yerine soyut bir bilgi transferi ile gerçekleştirmesi, onun zamanla toplumdaki uzaklaşmasına ve hatta mevcut düzeni sorgulayarak aktif bir birey olmasına yol açar. Buna rağmen böylesine aktif bir bireyin toplumdaki soyutlanması belli bir yönetimsellik anlayışının da sonucudur. "Seçilmiş Kişi, Bilgeler arasındaki en önemli kişiydi. Jonas onu hiç görmemişti, hatırladığı kadarıyla; bu kadar önemli bir pozisyonda kişi yalnız yaşayıp yalnız çalışıyordu."²⁶ Toplumsal yapının ve yönetimselliğin yapaylığının farkında olan bireyin toplum dışına, izole bir yere konumlandırılması da yine bu kişinin toplumdaki diğer bireyleri etkilemesini önlemek amacıyla. Fakat Jonas gibi bir çocuk açısından, yüklendiği görev nedeniyle benzer şekilde izole bir hayat sürmesi anlamına gelmekle kalmaz, genç yaşta taşımaya başlamak zorunda kaldığı toplumsal belleği bünyesine alma, hatıralarında barındırma ve kendinden sonra gelecek seçilmiş bireye aktararak bu anıların devamlılığını sağlama görevini toplumdaki izole etmek zorunda kalır.

Toplumdaki yaşlıları ve diğer çocuk ve gençlerin aksine, üstlenmek zorunda kaldığı görev sadece kendi toplumu ve insanlığın anılarını belleğine almak değil, aynı zamanda toplumdaki diğer bireyleri de bu anılara karşı korumaktır. Bilgeler'in yarattığı bu tarihsellik toplumdaki tek bir kişinin ağırlığını taşımak zorunda olduğu bir görev olmanın da ötesinde, çocuk yaşta bir bireyi, aynı biyolojik olarak yetersiz olan bebeklerin salıverilmesi gibi, seçilen çocuğun da sembolik olarak bir salıverilme işlemine tabi tutulması anlamına gelir. "Jonas şaşırmişti. Önceden bilmenin, gerçekten de, hiçbir yolu yoktu. Atamalar konusunda asla şaka yapmayan ve bu sorumluluğu son derece ciddiye alan Bilgeler Komitesi tarafından yapılan gizli bir seçimdi."²⁷ Toplumdaki en güçlü bireyin bu zor işe layık görülmesinin açıklanması diğer işlere atanan bireylerin aksine gizli bir şekilde yapılmaktadır. Toplumsal bedenin içindeki en güçlü antijenin en çok baskılanan ve bir bakıma toplum dışına itilen ünite olması biyopolitik yönetimselliğin doğasına aykırıdır. Bu yüzden Jonas'ın bir parçası olduğu toplum totaliter rejimli distopik bir toplum olarak görülebilir.

Böylesi bir toplumun yönetimselliğinin bir parçası olarak da gözlem, bireyi sürekli olarak gözlemlene olguları, bir dispozitif olarak karşımıza çıkar.

---

²⁶ Lois Lowry, **The Giver**, s.14.

²⁷ A. e., s.15.

Gözlemeleme olgusu her ne kadar artık olağanlaşmış bir dispozitif gibi görünse de *Seçilmiş Kişi*'deki gözlemeleme pratikleri Orwell'in 1984'ünü hatırlatır niteliktedir. Kamusal alanların yanı sıra evlerin içleri de gözlemlenip kayda alındığından bu dispozitifin daha yıkıcı bir hali ile karşılaşırız.

“Geçtiğimiz yıl boyunca artan gözlemden haber olmuştu. Okulda, teneffüs zamanında, gönüllü iş zamanında, Bilgelerin onu ve de diğer on birinci sınıfları gözlemediğini fark etmişti. Onları not alırken görmüştü. Okul hayatı boyunca kendisi ve diğer on birinci sınıfların ders aldığı bütün öğretmenlerle uzun saatler boyunca toplantı yapıldığını biliyordu”²⁸

Özellikle de seçim zamanı yaklaştığında çocukların sürekli gözlemlenmesi ve daha sonrasında yönetimselliğin işine yarayacak şekilde meslek gruplarına yerleştirilmeleri, yönetim mekanizmasının çocukların sadece karakterleri üzerine değil, ayrıca çocukların bedenleri üzerinde de söz sahibi olduklarının bir göstergesidir. Çünkü, “çocukların bedenleri kendiliğinden politik bir role bürünmezler ve [çocukların] politik farkındalıkları gelişimlerine, katılımlarına ve güçlenmelerine göre değerlendirilir”²⁹. Egemen bir güç olan devletin yönetimselliği çocuğun bedenini de üstünde hak sahibi olarak, onu şekillendirme hakkını hazırlamış olduğu yasalara dayandırarak çocuğu da toplumun geri kalanındaki bireyler gibi politik bir nesne haline getirir. Fakat yine, çocuğun içine konulduğu bu nesnellik, bir öznelik kisvesi altında gerçekleştirilir.

Biyopolitik bir yönetimselliğin olduğu bir devlet anlayışında sahip olunan biyogüç çocuğa da bir temsil ve güç yetisi kazandırarak gerçek anlamda özneliğe kavuşmasını sağlasa da, distopik çerçevede kullanılan biyogüç bunun tam tersine, nesneleştirdiği bireylere güç aktarıyor algısı oluşturur, ama aslında sahip olduğu biyogücü sadece kendisine saklayarak bireylerin karakter ve bedenlerini manipüle etme yoluna gider.

Bedeni manipüle ederek kullanılabilir bir nesne haline getirmek egemen gücün çeşitli dispozitifler aracılığıyla gerçekleştirdiği eylemlerden biridir. Medikal malzemeler olan kimi ilaçların romanda belli bir yaşın üzerindeki bütün bireylerin alarak yine egemen yönetimselliğin yaratmak istediği ‘uysal’ bedenleri yaratmaya yönelik bir pratik olduğu anlaşılabilir. Lowry, hapların içeriğini vermemekle birlikte karakterler üzerindeki etkilerinden bu hapların bir tür antidepresan ilacı oldukları anlaşılabilir ki bu ilaçlar insanların zihinsel olarak olabildiğince sakin kalmalarına yardımcı olurken

---

²⁸ A. e., s.15.

²⁹ Matthews ve Limb, 1999, s.80, aktaran Kallio, s.285.

doğal olarak bedensel aktivitelerinin de bir seviyeye kadar engellenmesini sağlıyordu. “Haplardan haberi vardı. Anne ve babası onları her sabah alıyordu. Ve bazı arkadaşlarının da aldığını biliyordu.”³⁰ Bilinç kontrolünü sağlayan bu ilaçlar açıkça yönetimselliğin kullandığı biyogücü perçinlemek ve bireylerin kişilik ve bedenlerini daha kontrol edilebilir bir hale getirebilmek için kullanılıyordu. Özgür iradenin manipüle edilip bedenlerin de zihinler kadar uysal hale getirildiği bu toplumsal ve politik sistemde genç ve hatta çocuk yaştaki bazı bireylerin de bu ilaçlardan alması ile bireyin bedenini uysallaştırarak daha kontrol edilebilir ve nesnelleşmiş hale getiriyordu. Ergenliğe erişince ve evde rüyalarını anlatmaya başlayınca Jonas da hapları almaya başlayan Jonas’ın üzerindeki etkileri gördüğü ama anlamlandıramadığı rüyalar üzerinden görülebilir. Bilinçaltındaki bazı düşüncelerin tezahürü olarak görülen rüyalar ilaçlar sayesinde baskılanır hale gelirler.

Fakat yönetimselliğin oluşturduğu algı yüzünden normalde çocuklar için son derece zararlı olabilecek (her sağlıklı birey için zararlı olabileceği gibi) bu hapların kullanımı çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım atmak anlamına geldiği için, Jonas’ın hap kullanımını normalleştirmesi de olağandır: “Bisikletini patika boyunca sürerken, [Jonas] hapları alanlar arasına katılmaktan garip bir mutluluk duydu.”³¹ Ergenlikle birlikte vücudundaki hormonların çalışması ve onu muhtemelen cinselliğini keşfetmeye başlayacağı, adrenalin ve testosteron gibi hormonların onu daha enerjik hissettireceği evreye getirmiş oluyor. Fakat böylesi aşırı davranışlar toplum içinde kabul görmediğinden dolayı, ve anne-babasının ona rüyalarını da anlattırmasından sonra Jonas da hapları almaya başlıyor. Gençliğin inişli çıkışlı olduğu zamanlarda bu bireylerin duygu karmaşaları içinde olmaları doğal büyüme ve olgunlaşma sürecinin safhalarındandır, fakat *Seçilmiş Kişi* romanının dünyasında küçük bir duygu değişimi bile etrafını sorgulama gibi bir düşünceye yol açma riski taşıdığından istenmeyen bir durum olarak addedilir ve yönetimsellik tarafından baskılanma ihtiyacı duyulur. Bu durum yine egemen gücün bireylerin zihin ve bedenlerini kontrol etme dürtüsünün bir göstergesidir.

Hap alımı ve hap alımının bütün topluluk tarafından normalleştirilmiş olması, Michel Foucault’nun toplumu regüle etmek konusunda kullandığı ve hijyen/sağlık eksenli bir dispozitifinin *Seçilmiş Kişi* adlı romandaki yansımasıdır. Fakat bu noktada sağlık konusunun yönetimselliğin kendisini sürdürebilmek adına gözettiği bir dispozitif olarak kabul edersek söz konusu hapların vatandaşların sağlığı adına alınmış olması

³⁰ Lois Lowry, **The Giver**, s.38.

³¹ A. e., s.39.

gerekliyordu. Herhangi bir rahatsızlık için alınan ilaçlar, bağışıklık konusu ile yakından bağlantılı olarak, bireylerin tehlikelere karşı kendilerini korumaları için devletin onlara sağladığı üniteler olurlardı. Biyopolitik yönetimlerin bios, yani hayatın devamını sağlamak için aldıkları önlemlerden biridir. Romanda ise alınan hapların ‘karmaşaları’ gidermek için alınması hapların fiziksel bir rahatsızlığı değil, mental bir durum karşısında önleyici olarak kullanıldığını gösteriyor. Öte taraftan rüyalarının aileye anlatılması ve bunların değerlendirmesinden ortaya çıkan ergenliğe geçiş, ergenlik dönemi hormonlarının ergen bireyi ne denli aşırı uçlara, sorgulamalara iteceği anlamına geldiğinden dolayı Jonas’ın ailesi bunu hem yönetimin gözlemi sonucu hem de kendileri yetkili yerlere bildirdiklerinden dolayı Jonas da hormonlarını bastırmak adına hapları almaya başlıyor. Talat Parman’ın belirttiği üzere “ergenlik bedenini eyleme geçmesi demektir. Bedende çok kısa bir süre içinde çok önemli değişiklikler olması ergenin bedeniyle olan ilişkisini bozar.”³² Bedensel işlevleri yönetim mekanizması tarafından kontrol altına alınan yetişkinler bütün hayatlarını bu regülasyona göre geçirirler, ve bir süre sonra ergenlik dönemine giren gençler de bedensel faaliyetlerinin kontrol altına alınması için hap almaya başlarlar.

İçeriğinde muhtemelen yatıştırıcı görevi olan bu haplar Jonas’ın içinde yaşadığı toplumun, yönetim mekanizması rolü üstlenen Bilgeler tarafından daha kolay bir şekilde kontrol edilmesini de sağlar. Yetişkinlere özenen, büyümek isteyen, çocukluğu arkasında bırakmaya hazır hisseden ergen bireyler ise sadece yetişkinlere özel olarak görülen bu pratiğe bir an önce katılmak isterler.

Hapların bir gösterge olarak diğer bir önemi ise çocukluk ve yeni gençlik, yani ergenlik, arasındaki sınırı belirleyen, aynı zamanda da yönetim tarafından belirlenen nesnelere olmasıdır. Belirtildiği üzere hapların bedenini veya zihnin tehlikeden kurtulması değil de, ideal toplumu oluşturan ideal bireyler olmaları için alınmaları, yönetimi biyopolitik çizgiden uzaklaştırarak tüm hayatın katı kuralları çerçevesinde belirlendiği, ve bunun için kişinin bedenine de müdahale edildiği totaliter bir yönetime yaklaşıyor. Hapların kullanımı hormonal aktiviteden kaynaklanan duygu durumu değişikliklerini önleyerek çevresini olduğu gibi kabul ederek, durumundan memnun olan bireyler yaratır. Bu küçük aparatlar, toplumu şekillendiren ve yöneten Bilgeler Kurulu’nun, hapların alımını tüm vatandaşlara ve hatta gerektiğinde belli yaşta çocuk ve gençlere de sağlayarak, fakat öte taraftan da ütopyik bir çevrede yaşamalarını sağlayarak totaliter bir anlayışa sahip olduklarını gösterir.

---

³² Talat Parman, **Ergenliğin Tutkusu**, İstanbul, YKY, 2020, s.22.

Kurallar konusunda son derece katı olan bu komite yalnızca Jonas'ın üstlendiği Seçilmiş Kişi, yani anıları teslim alan kişiye hapları almama ve yalan söyleyebilme hakkını tanır. Gençlerin işlere seçilme seremonisinden sonra Jonas'a özel olarak yeni Aktarıcı rolünden dolayı bir kurallar listesi gelir ve maddelerden biri "eğitimle ilgili olmayan yaralanma ve hastalıklar için ilaç başvurusunda bulunabilir" olarak yazar. Bu madde Jonas'ı günlük hap kullanımında da muaf tutar. Çünkü Aktarıcı'nın kendisine verdiği anluların yükünü zihninde kabul edilebilir hale getirebilmesi için hap kullanımının sınırlanması gerekmektedir. Sıradan bir hayat süren bireylerin bir anda katastrofik bir olay yaşamaları zihin ve bedenlerinde şok sebep olurken, Jonas'ın çocuk zihni ve bedeni ile bu yükü kaldırabilmesi için hapları almaması ona yardımcı olmakla birlikte, diğer bireylerin son derece konformist ve depolitize olmuş hayatlarını da sorgulamasına yol açmaktadır. Bireylerin politik hayattan çok uzakta yaşadıkları görüntüsü altında aslında her hareketi ve davranışı politik olan yönetimselliğin altında yaşadıkları olgusu vardır.

Jonas'ın hap alamaması onun zihnini açmasına yardımcı olmakta ve zamanla, eğitiminin de yardımı ile topluma ve çevreye daha farklı bakmaya, hatta renkleri görmeye de başlayacaktır. Totaliter bir yönetim anlayışı altındaki bir toplulukta bios'un, yani yaşam alanının, farkında olması, Jonas'ın toplumun dinamiklerini fark etmesini, sağlık, iş bulma, eğitim gibi dispozitifleri de sorgulamasına neden olacaktır. Bu sorgulamalar dolaylı yoldan da çocuğun veya genç bireyin bedeninin politik bir nesne olarak kullanıldığını, eğer yönetimselliğin getirdiği toplumsallık anlayışına uyum sağlamıyorsa birey olarak öneminin tartışmaya açık olduğunu, politik ifade açısından kendi öznelliğinin aslında sadece aldatici bir görünüş olduğunu anlayacaktır. Arendt'in *The Origins of Totalitarianism* eserinde belirttiği üzere rejim bireye bir nesne olduğu fikrini öznellik maskesi altında vermektedir. Bu da söz konusu yönetim anlayışının tüm hak ve kanunları kendinde topladığını, toplumun bir kesimine veya dispozitif olarak kullanılacak bir kuruma güç verilse de bunun sadece gücün kendisine dönecek şekilde kurgulandığını gösterir.

Sonuç

Ütopik çocukluğun da yavaş yavaş yerini distopya olarak tasvir edilen işlere bıraktığı bir çocuk edebiyatı anlayışı ise 1970'ten itibaren sahneye çıkmaya başlar. Eserlerde ütopiyayı yansıtan, ona tekrar dönüş amacıyla olan yetişkinin çevresi de politik, sosyal, kültürel, dijital olarak dönüştükçe bu değişiklikleri de kaçınılmaz şekilde çocuk edebiyatı eserlerine yansıtır. Biyopolitikanın dönemlere göre değişmesi gibi çocuk ve gencin ana karakter olduğu eserlerde sosyo-politik eksen ya kendisini alt metinde

hissettirir ya da doğrudan çocuk ve gencin içinde yaşadığı bir dünyayı yansıtır.

Çalışmada distopik çocuk edebiyatı eserlerinin biyopolitik bir açıdan açıklanmasının sebebi neoliberal ekonomilerin birey-nüfus-yönetimsellik açılarından oldukça etkili olmasıdır. Çocuk ve genç karakterin biyopolitik açıdan açıklanması fikrinin edebiyat eleştirisine katkıda bulunacağı çalışmanın ortaya çıkardığı bir başka olgudur. Biyopolitika her ne kadar edebiyat kuram ve eleştirisinde yeni kullanılmaya başlayan bir yaklaşım olmasa da, kullanımı çalışmanın disiplinler arası hale bürünmesine yardımcı olur. Biyopolitik çerçeve olguları tekrar tanımlamaya imkân verir. Oluşturulan soy kütüğü çocuğun postmodern özelliklerini anlamaya yardımcı olurken gelecekte nasıl bir çocuk tasvirinin yapılacağına da yol gösterir.

Biyopolitik yaklaşım günümüzdeki neoliberal yönetimler açısından birey ve çocuğu açıklamaya, onu konumlandırmaya yarıyorken gelecekte değişen politik çerçeveler de bireyin konumunu etkileyebileceği gibi edebiyattaki karakterlerin yapılandırılışını da etkileyecektir. Bu açıdan çalışma, sadece Foucault'nun yaptığı gibi arşiv arkeolojisinin bir parçası olmakla kalmaz, bunun da ilerisinde edebiyatın politik düzenlerden ne derece etkilendiğini ve çocuk ve genç figürleri de nasıl şekillendirdiğini gösterir.

Kaynakça

- Ağkaya, O. (2018). Bir Reklam Arası: Distopya. *Cogito*, 56-72.
- Atalay, İ. (2016). *Karşılaştırmalı Edebiyat*. Tekirdağ: ABC.
- Baudrillard, J. (2013). *Sessiz Yığınların Gölgesinde: Toplumsalın Sonu*. İstanbul: Doğu Batı.
- Collins, S. (2005). *Açlık Oyunları*. İstanbul: Doğan.
- Esposito, R. (2007). The Immunization Paradigm. *Dialog*, 22-30.
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the College de France 1978-79*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kale, N. (1997). Çocuk ve Ceza/Ceza Olgusuna Felsefî Bir Yorum. *Ankara University Journal of Educational Sciences*, 49-55.
- Lowry, L. (2015). *The Giver*. New York: Scholastic.
- Murdoch, B. (1995). Menschenverachtung und Feinbilder: The Message(s) of Gudrun Pausewang' Die Wolke. *Neophilologus*, 142-150.
- Parman, T. (2020). *Ergenliğin Tutkusu*. İstanbul: YKY.
- Pausewang, G. (2006). *Son Çocuklar*. İstanbul: Bulut.
- Şen, A. (2013). Bilim Kurgu Sinemasında Gösteri, İsyan ve Adalet: Açlık Oyunları. *İlet-işim*, 150-158.
- Üremen, P. K. (2017). Foucault'nun İktidar Kavramı ve Agamben'in Olağanüstü Hal Açılımı. *Doğu Batı: Distopya*, 150-157.